

Інституційний вектор інтернаціоналізації національної системи вищої освіти Словацької Республіки: національні університети Словаччини та програми міжнародного співробітництва Європейського Союзу

Мигович Ірина Вікторівна¹

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», Старобельськ, Україна
E-mail: irina.migovich@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0060-5387>

Серед пріоритетних завдань національної освітньої політики України XXI століття вже традиційно називають інтеграцію національної системи вищої освіти до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО – European Higher Education Area). Пріоритетність і актуальність завдання залишає невирішеним суперечність між суспільною потребою входження українських закладів вищої освіти до ЄПВО та недостатньою науковою обґрунтованістю шляхів вирішення цього завдання; спостерігаються і певні розбіжності між уявленнями українських управлінців у системі вищої освіти щодо напрямів та обсягу реформувань у цьому напрямку, оскільки жорстка конкуренція на міжнародному освітньому ринку та процес інтернаціоналізації національної системи вищої освіти призводять до того, що окремі її аспекти подекуди суперечать вимогам сучасного соціально-економічного середовища, в якому функціонують українські університети. Поточна державна стратегія, підвищена увага засобів масової інформації та публічні Q&A-сесії щодо окремих питань у контексті названої проблематики, вказують на те, що українська система вищої освіти поволі адаптується до сучасних глобалізованих умов функціонування, диверсифікує механізми управління за рахунок аспектного впровадження процесу інтернаціоналізації тощо. Український контекст інтернаціоналізації вищої освіти в дослідженні окреслено крізь призму східноєвропейського, де кінець XX – початок XXI століття є періодом трансформацій у суспільно-політичному житті країн і часом зближення національних систем вищої освіти. Підкреслюємо, що у зв'язку зі створенням ЄПВО в умовах інтеграції європейських освітніх систем одним з пріоритетних напрямів політики щодо реформування національних систем вищої освіти є саме інтернаціоналізація, яка сприяє розширенню доступу до вищої освіти представникам різних країн; універсалізації різногалузевих знань; розширенню міжнародного співробітництва на національному та інституційному рівнях; активізації академічної мобільності; зорієнтованості освіти на реалії глобалізованого світу XXI століття з активним розвитком державно-приватного партнерства в освітній галузі тощо. За підсумком аналізу зазначаємо – вивчення східноєвропейського досвіду інтернаціоналізації національних систем вищої освіти з метою подальшої імплементації його елементів в структуру української системи вищої освіти сприятиме розвитку нових ідей та підходів до підготовки фахівців в Україні, що, в свою чергу, створить можливості та механізми для підвищення якості національної вищої освіти. Дослідження дозволяє зробити висновок: приєднання східноєвропейських країн (на прикладі Словацької Республіки) до Європейського Союзу (ЄС) надало їм нові можливості для розвитку національних систем вищої освіти, які передбачають активну участь у міжнародних дослідницьких та освітніх програмах, що фінансуються ЄС, доступ до фондів ЄС для розвитку інфраструктури та поліпшення якості освіти. Як наслідок, національні заклади вищої освіти (ЗВО) країн Східної Європи відчували притік іноземних студентів та продемонстрували збільшення показників вихідної мобільності студентів та персоналу. Така ситуація, у свою чергу, спричинила конкуренцію у сфері міжнародного рекрутингу студентів та залучення зовнішнього фінансування до сфери наукових досліджень та інноваційних розробок. За підсумком дослідження, виокремлюємо такі перспективні рівні реформування системи вищої освіти України: політичний; управлінсько-організаційний; інституційний.

Ключові слова: система вищої освіти, заклад вищої освіти, інтернаціоналізація, інституційний рівень інтернаціоналізації, програми міжнародного співробітництва, Східна Європа, Словаччина, Європейський Союз.

¹ кандидат філологічних наук, доцент Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Вступ. Національні системи вищої освіти східноєвропейських країн кінця ХХ – початку ХХІ століття опинились у ситуації двошарового впливу різнорівневих процесів – з одного боку, процес глобалізації (євроінтеграції), який охопив суспільства майже всіх без винятку країн у всіх сферах їхнього життя; з іншого – трансформаційні процеси, пов'язані зі зламом тоталітарних режимів на користь демократичних з акцентом на ринкову економіку, що мали місце, починаючи від 1980-х років ХХ століття в країнах Східної Європи. Хоч і різні за своїми масштабами, ці процеси в сукупності своїй призвели до відомих світовій спільноті кардинальних трансформацій у всіх східноєвропейських країнах.

В більш ранніх роботах ми зазначали, що тенденційні зміни суспільного життя тієї чи тієї країни обумовлюють зміни в національній системі (вищої) освіти (Мигович, 2017; 2018). Водночас система вищої освіти є важливим чинником соціально-економічного і культурного розвитку, відіграє вирішальну роль у налагодженні процесів соціального згуртування та економічного зростання суспільства. У глобалізованому світі ХХІ століття аби готувати конкурентоспроможних професіоналів, здатних працювати на світовому ринку праці та адаптуватись до динамічних змін у цьому світі, (вища) освіта теж має стати глобалізованою, що, на нашу думку, стає можливим саме за умови подальшого інтенсивного впровадження процесу інтернаціоналізації.

Загально відомою є теза про те, що інтернаціоналізація національних систем вищої освіти передбачає інтеграцію міжнародного / міжкультурного виміру в освітню, дослідницьку та адміністративну функції національних ЗВО (Knight, 2008: 6 – 7). Широкого розповсюдження набуло також визначення інтернаціоналізації, що його представила фінська дослідниця *Мінна Содерквіст (Minna Söderqvist): Інтернаціоналізація національних систем вищої освіти є процесом переходу закладу вищої освіти від національного до міжнародного виміру, спрямованим на включення останнього в усі аспекти управління з метою підвищення якості викладання й навчання та досягнення бажаного рівня компетентності випускників* (Flaud, 2007). Український «Національний освітній глосарій: вища освіта» дає таке визначення поняття: «Інтернаціоналізація (Internationalisation): у вищій освіті це процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу / закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою: індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; формування міжнародних освітніх стандартів з метою забезпечення якості; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких консорціумів, об'єднань» (Національний освітній глосарій, 2014: 25). Ґрунтовний аналіз історії розвитку інтернаціоналізації вищої освіти проведено відділом інтернаціоналізації вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України та особисто Марією Дебич, яка в монографії «Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід» зазначає, «термін інтернаціоналізація застосовується у світовій теорії і практиці для охоплення найрізноманітніших змін та інновацій в освітніх системах усіх країн, причиною яких виступає взаємодія та співпраця освітян, науковців та керівних органів у сфері вищої освіти та професійної підготовки» (Дебич, 2017: 8).

Попередні розвідки автора засвідчують, що процес інтернаціоналізації національних систем вищої освіти сприяє розширенню доступу до неї представникам різних країн; універсалізації різногалузевих знань; появі міжнародних стандартів якості вищої освіти; посиленню інноваційного характеру вищої освіти; розширенню і зміцненню міжнародного співробітництва на національному та інституційному рівнях; активізації академічної мобільності; орієнтованості освіти на реалії глобалізованого світу ХХІ століття з активним розвитком приватно-публічних партнерств в освітній сфері тощо (Мигович, 2017; 2018).

Сутнісні характеристики процесу інтернаціоналізації окреслюємо через концепцію рівнів інтернаціоналізації, відповідно до якої слідом за іншими дослідниками, виділяємо *транснаціональний, національний та інституційний рівні*. Для нашого дослідження актуальним є аналіз саме інституційного рівня, на якому головним об'єктом дослідження стає національний ЗВО (університет), який відповідно до транснаціональних та національних тенденцій розробляє інституційну (внутрішню) стратегію інтернаціоналізації з акцентуалізацією міжнародної компоненти в освітній, науковій, адміністративній, позанавчальній тощо діяльності.

Зважаючи на «міжнародну» природу терміна *інтернаціоналізація* (лат. inter – «між», nationalis – «народ»), особливої актуальності набувають компаративні розвідки аспектної реалізації поняття, в яких об'єктами дослідження стають різні одиниці порівняльного аналізу – чи то

територіальні об'єкти (до прикладу, національні університети), чи освітні системи, чи і те, й інше з урахуванням часового проміжку провадження освітньої діяльності тощо.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи проаналізувати інституційний вектор інтернаціоналізації національної системи вищої освіти Словацької Республіки шляхом дослідження діяльності національних університетів Словаччини щодо програм міжнародного співробітництва Європейського Союзу (далі – ЄС). Часові рамки дослідження обмежено періодом із 2013 по 2017 роки (з відповідною статистичною інформацією щодо показників участі студентів та викладачів університетів у програмах мобільності ЄС).

Логіко-структурна матриця дослідження сформована такими основними завданнями: 1) з'ясувати ступінь наукової розробленості досліджуваної проблематики, а саме процесу інтернаціоналізації національних систем вищої освіти; 2) здійснити кейсові дослідження ЗВО Словацької Республіки з урахуванням територіальної ознаки: центральний ЗВО та інші відповідно до територіальної географії – центр, крайня північна / південна / західна та східна точки країни. Спільною ознакою всіх освітніх установ є тип – класичний ЗВО; ознакою, яку ми розглядаємо як перспективну щодо пошуку відмінностей та обґрунтування на її основі більшої чи меншої міри розвитку інституційної політики інтернаціоналізації, є територіальна та часова (період функціонування установи, починаючи від дати заснування). В якості робочої гіпотези окреслюємо тезу про те, що міра розвитку інституційних політик інтернаціоналізації ЗВО залежить від інституційної культури установи, яка, у свою чергу, частково формується під впливом географічних особливостей розташування – територіального межування із сусідніми країнами, а також від економічного потенціалу регіону дислокації. 3) Представити статистичні показники процесу імплементації інституційної політики інтернаціоналізації обраних для дослідження університетів у контексті програм міжнародного співробітництва Європейського Союзу. 4) Окреслити перспективи імплементації східноєвропейського досвіду інтернаціоналізації до системи вищої освіти України.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження почасти базоване на аналізі статей, монографій, дисертацій відповідно до проблематики роботи; аналізі європейського та українського законодавства у сфері вищої освіти; аналізі статистичних показників діяльності словацьких університетів, спостереженні за окремими аспектами такими, як: кількість наявних партнерських угод; кількість студентів / співробітників, які виїжджали / в'їжджали відповідно до білатеральних угод; кількість студентів / співробітників, які виїжджали / в'їжджали для участі у конференціях та симпозиумах; кількість студентів / співробітників, які брали участь у програмах професійного розвитку, кількість студентів / співробітників, які брали участь у програмі *Erasmus / Erasmus+ (inbound / outbound)*. Відповідно в процесі роботи було використано такі методи: загальнонаукові – аналіз та систематизація науково-педагогічних джерел; історичні – історико-порівняльний, хронологічний, історико-генезисний, що дали можливість з'ясувати періоди становлення й розвитку досліджуваної проблематики; порівняльно-зіставний – із метою вивчення і зіставлення теорії та практики формування інституційної політики інтернаціоналізації у ЗВО Словацької Республіки, порівняння різних подій, явищ, фактів щодо інституційного вектору процесу інтернаціоналізації у ЗВО Словацької Республіки; прогностичний – для визначення перспективних напрямів творчого використання педагогічно вагомих теоретичних та практичних напрацювань щодо становлення та розвитку інституційної політики інтернаціоналізації університетів Словацької Республіки у вищій школі України.

Результати дослідження. Система вищої освіти Словацької Республіки (до 1992 року – частина Чехословаччини) історично була тісно пов'язана з традицією *Гумбольдтівської моделі класичного університету*. На відміну від, до прикладу, польської системи вищої освіти національна система вищої освіти Чехословаччини – і відповідно Словацької Республіки – істотно відрізнялася мірою інституційного взаємозв'язку із закордонними університетами періоду 1950 – 1989 років. Словацька система пережила не тільки обмеження контактів із західними вченими, а й більш жорсткий і формальний контроль внаслідок зміни вектору розвитку системи вищої освіти у напряму радянської моделі. У 1948 році чехословацькі університети штучно опинилися під державним контролем і почали функціонувати відповідно до централізованого планування. Слідом за більшістю дослідників твердимо, що чехословацькі на той час університети в більшій мірі, ніж угорські чи польські, були «зачиненими» для зовнішнього світу (Hendrichová, 1998: 76). Закордонні публікації та академічні контакти з колегами за кордоном були заборонені. У Чехословаччині функціонувало 23 ЗВО, і всі вони працювали за єдиним принципом щодо організації освітнього процесу, навчальних планів і власне інституційної структури менеджменту. Проте незважаючи на ідеологічний тиск і екстраполяцію радянської моделі вищої освіти, чехословацькі інституції вважалися за одні з найуспішніших і найпродуктивніших у Східній Європі, не в останню чергу за рахунок нарощування

дослідницького потенціалу (Hendrichová, 1998). Спробуємо підтвердити останню тезу шляхом аналізу діяльності класичних університетів Словацької Республіки, відібраних відповідно до територіальної ознаки. Логіка відбору освітніх інституцій в якості об'єктів аналізу полягає в дослідженні роботи саме тих закладів, що є територіально прикордонними на додачу до столичного університету. У Словацькій Республіці в центрі розташовано *Університет імені Матея Бела в Банській Бистриці (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici)*, що не є столичним, а ні територіально прикордонним. Вважаємо цю установу опосередковано релевантною нашому дослідженню, й інформацію про неї не наводимо.

Університет імені Коменського в Братиславі (Univerzita Komenského v Bratislave) є найстарішим і найбільшим університетом Словацької Республіки. Територіальне розташування Братислави на кордоні з Австрією, а також той факт, що Братислава разом з містом Кошице протягом тривалого часу є головним центром промисловості країни, наклали відбиток на обсяги та структуру освітньої пропозиції закладу. Факти з новітньої історії установи свідчать, що офіційною датою заснування закладу є 1919 рік, проте архіви університету свідчать про те, що свій початок заклад бере з 1465 року – року заснування в Братиславі так званої *Academia Istropolitana* Матеєм Корвіном (*Matthias Corvinus*), на той час королем Угорщини. Місія університету визначена як «розповсюдження та поглиблення знання» (*Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal, 2019*). Поняття «знання» трактуємо, відштовхуючись від *гумбольдтівської позиції праксису у вищій освіті* – процес надання освітніх послуг в університеті ґрунтується на персональних наукових дослідженнях, використанні здобутків світової наукової думки та міждисциплінарному підході до вирішення наукових питань. На підтвердження того, що, як і чеські ЗВО, установа функціонує відповідно до моделі *Гумбольдтівського класичного університету*, відзначимо, що одним зі стратегічних положень роботи Університету імені Коменського є те, що заклад визначає свої завдання та пріоритети автономно, а члени його академічної спільноти користуються академічною свободою при виконанні своїх обов'язків. Університет є членом провідних європейських центрів та мереж високоякісних досліджень, прагнучи інтенсифікації міжнародного вектору своєї діяльності. Відповідно основні стратегічні цілі установи в цьому напрямку є такими: підтримка та розвиток іміджу науково-освітнього закладу, що надає послуги найвищої міжнародної якості; забезпечення мультинаціонального освітнього середовища, яке сприяє полікультурному діалогу; підтримка міжнародних досліджень широкого спектру дисциплін (*Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal, 2019*).

Словацькі студенти університету, які бажають скористатися програмами мобільності за кордоном, мають можливість обирати із 340 європейських університетів у 30 країнах, кожен з яких уклав партнерську угоду з Університетом імені Коменського в рамках програми *Erasmus+*. За останні 18 років сукупна кількість студентів та викладачів вхідної та вихідної схем мобільності програми *Erasmus+* становила близько 11500 осіб, що робить заклад лідером серед словацьких університетів у цьому аспекті. Мобільності *Erasmus+* доповнюються програмами, специфічними для Центральної та Східної Європи (*CEEPUS, Aktion Österreich – Slowakei / Akcia Rakúsko-Slovensko*), а також мобільностями, що здійснюються на основі білатеральних угод про співробітництво з університетами за кордоном – загалом 48 освітніх установ з 22 країн світу. Подібно до Ягеллонського університету в Кракові в Університеті імені Коменського діє Фонд стипендій молодих лідерів Рьоїчі Сасакава (*The Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship – SYLFF*), який надає докторські стипендії для проведення досліджень за кордоном та стипендії для навчання в магістратурі. У 2016 – 2017 роках за підтримки Фонду було надано 6 стипендій на суму понад 40000 доларів США (*Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal, 2019*).

Маючи понад 2500 студентів освітнього ступеня «доктор філософії», університет є доволі впливовою за мірками Словацької Республіки дослідницькою установою. У 2016 – 2017 роках в університеті було розроблено 735 наукових проектів у різних галузях досліджень на загальну суму 9,9 млн. євро, з яких 7,8 млн. було отримано від національних грантових схем. Згадуючи про програму *Horizon 2020*, яка є найбільшою програмою підтримки досліджень та інновацій у ЄС (загальний рівень успішності тих, хто подає грантову заявку на фінансування до *Horizon 2020*, є відносно низьким і становить близько 12 відсотків), зазначимо, що у 2016 – 2017 роках шість проектів дослідницьких груп університету було профінансовано із фондів цієї програми.

Аналізуючи роботу чеських ЗВО, звернули увагу на ті істотні зміни, які приніс університетам на той ще час Чехословаччини 1989 рік. Найголовніші з них – це введення демократичних моделей університетського менеджменту, інтелектуальна незалежність та спроможність до самоврядування, що власне означало відновлення вже згадуваної моделі *Гумбольдтівського класичного університету*. Де факто ці процеси мали в якості першопричини прагнення до відновлення університетських традицій, що передували тоталітарному періоду, проте де юре надали виключне

право автономії факультетам щодо прийняття внутрішніх структурних та стратегічних рішень. У випадку Університету імені Коменського це стосується і інституційної політики інтернаціоналізації, яка хоч і має загально університетський вектор, визначений основними нормативними документами установи, реалізується окремими факультетами по-різному.

Так, *факультет медицини* в цьому напрямку на додачу до програм мобільності пропонує дві освітні програми англійською мовою – «Загальна медична справа» та «Стоматологія»; розроблена за участі закордонних дослідників програма *Virtual Medicine*, що функціонує на основі принципів віртуальної реальності, дозволяє студентам відчути себе в віртуальній кімнаті для розтину – вони можуть краще уявити розмір або структуру органу завдяки технології *Leap Motion*, можуть обертати, відокремлювати або збільшувати орган організму так, ніби тримають у руках справжню частину тіла. Водночас на *факультеті юриспруденції* освітня пропозиція включає більше 40 курсів іноземними мовами (переважно англійською); факультет пройшов акредитацію *ESOL* в Університеті Кембриджу і має право функціонувати як екзаменаційний центр, що пропонує міжнародно визнані іспити: сертифікат міжнародної юридичної англійської мови (*ILEC I., II.*); розвиває міжнародне співробітництво в рамках програми *Erasmus+*; реалізовує низку проектів, таких як дворічний курс *Вступ до британського та європейського права* (у співпраці з Британським правовим центром); організовує міжнародні академічні конференції з учасниками із-за кордону (наприклад, *Братиславський юридичний форум*); розвиває *Дипломатичну академію*, що є складником факультету – *Інститут міжнародних відносин імені Кароля Рибарика*, яка в рамках програми безперервного навчання (*Life-Long Learning*), пропонує дворічну програму післядипломної освіти для бажаючих продовжити кар'єру в дипломатичній та консульській службах, державній адміністрації, або у сфері законодавства ЄС. *Факультет мистецтв* на додачу до традиційних уже схем мобільності в рамках програми *Erasmus+* має у своєму складі унікальну спеціалізовану кафедру *Studia Academica Slovaca*, яка діє як центр словацької мови як іноземної, щорічно організовує Літню школу словацької мови та культури для іноземних учасників. *Факультет природничих наук* є першим факультетом такого типу в Словацькій Республіці, чия освітня програма «Хімія» (освітній ступінь бакалавра) отримала відзнаку якості *EUROBACHELOR®*, а результати дослідницьких програм та проектів визнані в загальноєвропейському контексті (це найуспішніший факультет на теренах Словацької Республіки з точки зору співфінансування проектів із фондів ЄС). *Фармацевтичний факультет* університету є єдиним факультетом такого напрямку в Словацькій Республіці, який входить до складу *Європейської асоціації факультетів фармації*. *Факультет математики, фізики та інформатики* пропонує інноваційні міждисциплінарні програми, включаючи біомедичну фізику, економічну та фінансову математику, управлінську математику, когнітивну науку та біоінформатику англійською мовою. На *факультеті менеджменту* освітні послуги пропонуються англійською, німецькою та французькою мовами; 80 відсотків студентів денної форми навчання проводять принаймні один семестр у зарубіжному університеті відповідно до програми *Erasmus+*; факультет щорічно приймає близько 200 студентів із зарубіжних університетів-партнерів; із 2009 року він був єдиним словацьким структурним підрозділом ЗВО серед управлінських та економічних факультетів, який пройшов оцінювання незалежним рейтинговим агентством *Eduniversal* і отримав визнання у світі відзнаку *Excellent Business School*. Особливо виділяємо структурний підрозділ університету – *Факультет соціальних та економічних наук Європейського Союзу*, який було створено у 2002 році як відповідь на соціально-економічні потреби Словацької Республіки на шляху до реінтеграції з рештою країн ЄС. Освітні програми факультету акцентують на тісному зв'язку теорії та практики, а дисципліни (*державна політика та економіка, прикладна психологія, соціальна антропологія* тощо) викладають англійською мовою (Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal, 2019).

Освітня пропозиція університету включає також програми спільних та подвійних дипломів. Доречним є нагадати, що університет є членом Європейського міжвишівського центру з прав людини та демократизації (*European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation – EIUC*), створеного задля та завдяки співпраці університетів держав-членів ЄС. *Центр освіти протягом усього життя* університету взяв участь у міжнародному проекті *Jasne – Alles klar*, до якого також долучилися п'ять країн – Німеччина, Чеська Республіка, Австрія, Польська та Словацька Республіки. Проект було нагороджено сертифікатом *European Language Label* у 2016 році та відзначено Європейською Комісією з інноваційних мовних проектів (Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal, 2019).

Автономію факультетів щодо реалізації ними інституційної політики інтернаціоналізації вважаємо за істотну перевагу закладу, адже вона сприяє великій кількості різнопланових активностей міжнародного типу, конкурентоспроможності і університету загалом, і окремих факультетів, зокрема.

Територіальне розташування університету та значний досвід міжнародної діяльності ще за часів відсутності власне терміна *інтернаціоналізація* закономірно, як і у випадку з названими вище установами Чеської та Польської Республік, результують у лідируючу позицію університету в міжнародних рейтингах. Трансформації, які мали місце, починаючи від 1989 року, вплинули на діяльність установи, інтенсифікувавши політику інтернаціоналізації закладу відповідно до вимог Болонського процесу. Ця теза знаходить підтвердження за рахунок збільшення кількості викладачів та студентів, які щорічно беруть участь у програмах мобільності, а також зростання показників участі установи у міжнародних грантових проектах.

Наступний кейс представляє крайню східну точку країни – **Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошице (*Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach*)**, розташований на кордоні з Угорщиною та Україною, який, якщо дивитися поверхнево, бере свій початок відповідно до Статуту установи від 1959 року в якості другого класичного університету на той же час Чехословаччини (*Government Decree No. 58/1959 Book of Statutes on the Changes in the Organisation of Higher Education Institutions*). Проте робота з архівами університету дозволяє говорити про більш тривалу історію існування закладу – власне це є другий найстаріший університет Словачької Республіки. Традиція вищої освіти в Кошице бере свій початок від 1657 року, коли єпископ Бенедикт Кішді (*Benedict Kishdy*) заснував там Академію *Universitas Cassoviensis*. У 1660 році Університет у Кошице указом Римського імператора Леопольда I отримав ті самі права та привілеї, що й всі інші університети Габсбурзької монархії у Відні, Празі, Кельні, Граці, Трнаві, Оломоуці тощо. Протягом XVII – XVIII століть, перебуваючи під юрисдикцією єзуїтського ордену, заклад мав істотний вплив на розвиток інтелектуальної думки регіону – лекції читали латиную; університет мав власну бібліотеку, церкву, друкарню, середню школу, семінарію, декілька васальських сіл. Вийшовши з-під влади церкви у 1773 році, університет став державною установою – *Academia Regia* – втратив свій суверенітет і став філіалом єдиного на той час угорського університету в Буді. У 1850 році *Academia Regia* набула статусу юридичної академії, яка проіснувала до 1921 року. Заснування Технічного університету Мілана Штефаніка в Кошице знову перетворило Кошице на університетське містечко, хоча це тривало не довго, адже університет було закрито у 1939 році до 1959 року включно. Радянський період в історії Чехословаччини наклав відбиток на роботу установи, нівелювавши, як і у випадку з чеськими університетами, можливості підтримки закордонних зв'язків закладом. Відновлення роботи університету як міжнародної інституції почалося з 1989 року шляхом поступового налагодження партнерських контактів із закордонними установами. В 1997 році Університет Павла Йозефа Шафарика було розділено на два незалежні ЗВО – власне Університет Шафарика в Кошице та Прешовський університет у Прешові. Після розподілу університет мав три факультети – медичний, природничий та юридичний, до яких у 1998 році було додано факультет державного управління, а у 2007 році – факультет мистецтв, які станом на 2017 рік надають освітні послуги відповідно до доволі широкого спектру галузей та спеціалізацій – медицина, стоматологія, природничі науки, математика, інформатика, освіта, юриспруденція, державне управління, психологія, філософія, теорія комунікації, філологія тощо (*Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal, 2019*).

У напрямку дослідницької діяльності, фінансованої міжнародними грантовими інституціями, установа займає доволі активну позицію. Не маючи змоги навести статистичні дані за всі роки існування університету, обмежимося окремими цифрами. Так, у 2013 році інституція активізувала діяльність у рамках *VII Рамкової програми ЄС* і отримала фінансову підтримку восьми міжнародних проектів на додачу до проектів *Міжнародного Вишеградського фонду*. Згідно інформації, наданої керівництвом університету, середній обсяг коштів, отриманих від міжнародних грантів на одного співробітника установи у 2013 році, становив понад 1110,00 євро (із відповідною динамікою у 350 – 500 євро кожного наступного року). У тому самому таки році заклад інтенсифікував співробітництво з Європейською асоціацією університетів (*EUA*) відповідно до проекту *Mapping the University Mobility (MAUNIMO)* в якості єдиного словацького університету, що співпрацював з Радою оцінювання *EUA*. Університет бере участь у діяльності обсерваторії *Magna Charta*, в розробці *Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (European Union Strategy for the Danube Region)*, відновив членство в *Словацькій Академічній Асоціації Міжнародного Співробітництва (Slovak Academic Association for International Cooperation, SAAIC)*, де мав представництво в Раді директорів. У 2004 році була запроваджена так звана *Внутрішня наукова грантова система (Internal Scientific Grant System – VVGS)* для молодих викладачів і дослідників, яка надає підтримку міждисциплінарним проектам, що передбачають наявність великих міжнародних команд та стратегічних партнерств. Називаємо цю систему *Резервним фондом ректора*, або *Фондом стратегічного розвитку установи*, що діє як інструмент просування стратегічних інвестиційних проектів у сфері людських ресурсів, досліджень та освіти (*Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal, 2019*).

Наступним пріоритетом закладу, що формує дослідницький компонент діяльності, є заохочення когнітивної, творчої та організаційної активності студентів як основи досліджень, інновацій та творчої роботи на основі інтенсивного міжнародного співробітництва; інтернаціоналізація досліджень шляхом заохочення молодих співробітників до участі в програмах мобільності та стажування за кордоном у провідних університетах та наукових установах, використання потенціалу наукових парків університету (*Medipark, Technicom, Promatech*) для отримання фінансової підтримки від національних і міжнародних грантових агентств, особливо відповідно до програми *Horizon 2020*; відкриття університету для працевлаштування експертів із-за кордону тощо (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal, 2019).

Політика інтернаціоналізації закладу реалізується шляхом міжуніверситетської співпраці з метою підвищення якості освітніх послуг та наукових досліджень, підвищення показників мобільності студентів, викладачів та персоналу університету.

Серед стратегічних завдань політики інтернаціоналізації університету назвемо, можливо і з певною часткою повторення, такі:

- 1) сприяння мобільності персоналу;
- 2) сприяння визнанню отриманих кредитів за підсумками участі у схемах мобільності (навчання та стажування) на інституційному рівні;
- 3) підтримка діяльності студентів у мережі *Erasmus Student Network (ESN)* та створення умов для підвищення якості їхньої роботи;
- 4) вдосконалення адміністрування мобільності студентів та персоналу;
- 5) заохочення до участі в програмах мобільності студентів освітнього ступеня «доктор філософії»;
- 6) удосконалення інформаційних та промоційних матеріалів для іноземних студентів;
- 7) представлення інформації про можливості навчання англійською мовою на сайті університету;
- 8) розширення освітньої пропозиції англійською мовою;
- 9) підвищення якості освітніх та адміністративних послуг іноземним студентам;
- 10) розвиток інших програм мобільності, крім *Erasmus+ (Freemovers, CEEPUS, EEA Scholarship Programme Slovakia)* (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal, 2019).

Отже, стратегічний менеджмент університету в напрямку інтернаціоналізації діяльності передбачає, передусім, розвиток усіх типів програм мобільності, наявних для ЗВО Словацької Республіки; розвиток програм спільних досліджень, програм спільних та подвійних дипломів; розвиток промоційно-іміджевої політики університету з метою залучення іноземних студентів, викладачів та дослідників. Означена політика включає роботу з офіційним сайтом установи іноземними мовами, розширення діапазону освітньої пропозиції університету, покращення умов проживання, навчання та роботи іноземних студентів, викладачів, дослідників. Слабкими місцями імплементації такої політики називаємо практичну відсутність установи в міжнародних рейтингах, міжнародних івентах на кшталт закордонних освітніх виставок, форумів тощо. Водночас стверджується, що установа дотримується європейських тенденцій щодо реалізації наукових досліджень та надання освітніх послуг.

Інституційна політика інтернаціоналізації університету реалізується завдяки роботі на базі університету низки міжнародних інституцій – Європейського центру документації (*European Documentation Centre*), Інституту європейського права (*the Institute of European Law*), Австрійської бібліотеки (*the Austrian Library*). За амбітну мету адміністрації університету, що наближує установу до поняття *підприємницький університет (entrepreneurial University)*, вважаємо трансфер результатів досліджень і ноу-хау в практичну діяльність власне установи та підприємницьких структур регіону і країни – так звана комерціалізація наукових досліджень, сприяння співпраці між університетом і підприємницьким кластером, популяризація інноваційних наукових та освітніх стратегій, наукових досліджень (стартапи та спінофи).

Трансформації, які мали місце, починаючи від 1989 року, вплинули на діяльність установи, інтенсифікувавши політику інтернаціоналізації університету відповідно до вимог Болонського процесу. Підтвердження цієї тези знаходимо у щорічному збільшенні показників участі викладачів та студентів закладу у програмах мобільності, а також у щорічному зростанні показників участі установи у міжнародних грантових проектах. В якості перспективи найближчих трьох років керівництво університету називає створення умов для збільшення частки іноземних студентів на всіх факультетах і всіх освітніх рівнях. Досягнення цієї мети передбачає розробку та впровадження стандартизованих варіантів (і для словацьких, і для іноземних студентів) освітніх програм та курсів, інтенсифікацію програм вивчення іноземної мови.

Північ країни, прикордонна Чеській Республіці, представлена в роботі кейсом **Університету в Жиліні (*Žilinská univerzita v Žiline*)**, історія якого офіційно бере свій початок 1 вересня 1953 року від дати заснування *Університету залізничного транспорту*, який було відокремлено від *Чеського технічного університету в Празі (Vládnym nariadením č. 58/1959 Zb. o zmenách v organizácii vysokých škôl sa s účinnosťou 1. septembra 1959 zmenil názov na Vysokú školu dopravnú v Prahe)*. Заклад було переведено до Жиліни (п'яте за величиною місто Словацької Республіки) в 1960 році, де він пережив багато трансформацій і вже значно пізніше, у 1996 році, після розширення освітньої пропозиції та організаційних і адміністративних змін був перейменований в **Університет в Жиліні** і став частиною мережі класичних освітніх установ Словацької Республіки (*Zákonom č. 324/1996 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov, bol s účinnosťou od 20.10.1996 názov Vysoká škola dopravy a spojov v Žiline zmenený na Žilinskú univerzitu v Žiline*). Відзначимо, що, не зважаючи на статус класичного університету, освітній профіль установи виокремлює її серед інших словацьких університетів, оскільки освітня пропозиція включає напрями: транспорт (дорожній, залізничний, водний, повітряний), поштові послуги, дорожнє будівництво, електротехніка, телекомунікації, інформатика, інформаційні та комунікаційні технології, менеджмент та маркетинг, машинобудування, матеріали та технології, робототехніка, проектування машин, цивільне будівництво, менеджмент кризових ситуацій та громадська безпека, протипожежна охорона, судова інженерія, прикладна математика, педагогічна підготовка, бібліотечні та інформаційні науки, соціальна педагогіка та високогірна біологія тощо.

Місія університету передбачає :

- 1) продовження роботи над уже існуючими міжнародними освітніми проектами;
- 2) сприяння залученню академічного персоналу до участі в програмі *Erasmus+*;
- 3) підтримка міжнародної мобільності викладачів та співробітників;
- 4) сприяння розробці та акредитації міжнародних спільних освітніх програм та програм подвійного дипломування;
- 5) заохочення закордонних контактів та короткострокових стажувань студентів у співпраці з національними агенціями, *SAAC*, *SAIA* тощо;
- 6) розробка університетських умов прийому іноземних студентів;
- 7) сприяння мобільності студентів та викладачів у контексті спортивних та культурно-мистецьких заходів;
- 8) підтримка заходів, спрямованих на налагодження міжнародних партнерських контактів та укладання двосторонніх угод;
- 9) створення системи підтримки та стимулювання активності співробітників університету у сфері інтернаціоналізації, запрошення міжнародних експертів для читання лекцій та інших видів робіт;
- 10) використання та промоція результатів міжнародних проектів з метою максимізації впливу на окремих осіб та університети в цілому;
- 11) участь у спільних проектах із зарубіжними партнерами, науково-дослідних заходах *ES, Horizon 2020*, незалежних двосторонніх проектах співпраці, в міжнародних мережах, платформах та командах;
- 12) сприяння інституційному та індивідуальному членству та участі академічного персоналу в міжнародних наукових дослідженнях та проектах співпраці з провідними міжнародними урядовими та неурядовими організаціями (*Žilinská univerzita v Žiline Internet portal*, 2019).

Університет співпрацює з зарубіжними ЗВО у сфері освіти, досліджень та мистецтва не тільки в Європі, але і в США та Азії (Республіка Корея, Японія, КНР, Тайвань). Співробітництво базується на білатеральних угодах та меморандумах у рамках програми *Erasmus+*, програм *NSP*, *CEEPUS* та грантових схем, що підтримують міжнародну діяльність у сфері вищої освіти, науки та досліджень. Відповідно до програми *Erasmus+* університет має 254 угоди про співробітництво. За всю історію програми в університеті кількість студентів вихідної мобільності становила 2700 осіб, вхідної мобільності – 1700 осіб; кількість викладачів та співробітників вихідної мобільності становила 1200 осіб (*Žilinská univerzita v Žiline Internet portal*, 2019). Загалом заклад належить до найбільш активних освітніх установ Словацької Республіки щодо програми *Erasmus+*. Так, у 2017 році 210 студентів університету взяли участь у схемах вихідної мобільності (навчання та стажування), 130 іноземних студентів було прийнято відповідно до схем вхідної мобільності (переважно з Польської Республіки, Туреччини та Іспанії). Розпочато програми студентської мобільності з освітніми установами Бразилії та Кореї. Проте за підсумками оцінювання *Європейської асоціації університетів (European University Association – EUA)* від 01 грудня 2018 року показники студентської мобільності залишаються доволі низькими (*Žilinská univerzita v Žiline Internet portal*, 2019). Відповідно кількість навчальних курсів

англійською мовою, що їх пропонують окремі факультети, становить більше 300, а кількість освітніх програм англійською та німецькою мовами на освітньому ступені бакалавра / магістра дорівнює 12, освітньому ступені «доктор філософії» – 18 освітнім програмам (Žilinská univerzita v Žiline Internet portal, 2019).

Університет взяв участь у більш ніж 40 закордонних не-дослідницьких проєктах, з яких 36 було профінансовано з міжнародних фондів на загальну суму 1,327,745 євро. Розроблені та успішно апробовані проєкти *Quality Education with the Support of Innovative Forms* та *Quality Research and International Cooperation – a Successful Graduate for the Needs of Practice and Innovation and Internationalisation of Education*, які сприяли підвищенню якості роботи університету в Європейському просторі вищої освіти (Žilinská univerzita v Žiline Internet portal, 2019).

Надамо також коротку інформацію за іншими програмами та проєктами, що є частиною довготривалої політики інтернаціоналізації університету і мають динаміку участі студентів та персоналу. *ERASMUS MUNDUS – IBRASIL* – проєкт, у якому Університет Лілля, Франція, є координатором, утворює консорціум з 11 бразильських та дев'яти європейських університетів, до якого входить і Університет Жиліни. Станом на 2017 рік двоє студентів з Бразилії навчалися в університеті. *TEMPUS*: участь будівельного факультету та факультету менеджменту та інформатики в цій програмі мала своїм результатом розширення співпраці з такими країнами Східної Європи, як Сербія, Чорногорія, Російська Федерація, Білорусь, Україна, Молдова та Литва. Проєкти, що отримали грантову підтримку в рамках програми, орієнтувалися на освіту в галузі екології, природознавства та сучасні підходи до менеджменту різних типів організацій. *CEEPUS*: університет бере участь у Центральній європейській програмі обмінів *CEEPUS* з 1995 року; в рамках проєктів реалізуються програми літніх шкіл та мобільності вчителів та студентів, які відповідають умовам спільних дипломів та односеместрового навчання студентів бакалаврів та магістрів. Факультети відповідно до цієї програми співпрацюють з університетами Албанії, Болгарії, Чорногорії, Чеської та Польської Республік, Хорватії, Угорщини, Австрії, Румунії, Словенії та Сербії. *NATIONAL SCHOLARSHIP PROGRAMME (Програма національних стипендій Словацької Республіки)* сприяє необмеженій мобільності академічного персоналу університету незалежно від існуючих двосторонніх угод про співробітництво і значно збільшує територіальні масштаби співпраці (Австралія, Японія, Ізраїль, США). *KOREA Smiles*: проєкт спрямований на збільшення показників студентської мобільності з акцентом на такі галузі, як механіка та електротехніка; призначений для студентів та персоналу і надає грантову підтримку мобільності студентів для 8-тижневого перебування в Республіці Корея та корейським студентам для 8-тижневого навчання в університетах країн – членів ЄС. Станом на 2017 рік 12 корейських студентів навчалися в Університеті Жиліни і 2 словацьких студента – в Кореї. Консорціум складається із трьох європейських (Великобританія, Фінляндія, Словацька Республіка) та двох корейських установ вищої освіти (Žilinská univerzita v Žiline Internet portal, 2019).

Територіальне розташування університету на кордоні з Чеською Республікою і, як наслідок, значний вплив *Гумбольдтівської моделі класичного університету* на роботу установи та тривалий досвід інтернаціоналізації діяльності результують в одну з лідируючих позицій освітньої установи в міжнародних рейтингах. Це підтверджено збільшенням кількості викладачів та студентів, які щорічно беруть участь у програмах мобільності, конференціях, симпозиумах, програмах професійного розвитку, а також зростанням показників участі закладу в міжнародних грантових проєктах.

Останній кейс представлено **Університетом імені Константина Філософа в Нітрі (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre)**, розташованим на півдні країни. Заклад було засновано в 1959 році як Педагогічний інститут (№ 57/1959 Coll.). Названим Наказом було скасовано вищі і середні педагогічні школи університетського рівня і створено педагогічні інститути для підготовки вчителів початкової школи. За період свого існування університет пережив багато трансформацій, як і розглянутий вище Університет у Жиліні, доки в 1996 році не отримав офіційного статусу Університету імені Константина Філософа в Нітрі (*Zákon č. 324/1996 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení zákona č. 41/1994 Z. z. a o zmenách názvov niektorých vysokých škôl, bola Vysoká škola pedagogická premenovaná na Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre*). Зараз це європейський класичний університет, у якому, за словами ректора університету пана Любомира Зеленицького (*Lubomír Zelenický*), домінують наука, якісна освіта, професіоналізм, педагогічне майстерність, відкрита комунікація і з представниками місцевих громад, і з цілим світом (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Internet portal, 2019).

Структура університету налічує п'ять факультетів, які пропонують інтернаціоналізовані освітні програми ступеня бакалавра, магістра та доктора філософії, забезпечуючи високу гнучкість освітніх траєкторій, інновації та різноманітність в освітньому процесі та в дослідженнях. Унікальність

установи полягає також у наявності освітніх програм підготовки вчителів угорською мовою, призначених для майбутніх учителів у змішаних етнічних районах Словацької Республіки, та підготовки вчителів, соціальних працівників та експертів з громадської діяльності для ромських меншин.

Станом на 2017 рік університет є шостим найбільшим ЗВО Словацької Республіки, в якому отримують освітні послуги 8307 студентів денної та заочної форм навчання, з яких 212 осіб є іноземними громадянами; 156 студентів виїжджали за кордон у рамках схем мобільності *Erasmus+*, 90 осіб – з метою навчання, 66 осіб – з метою професійного стажування; наявні 72 науково-дослідні проекти, з них 53 проекти *VEGA*, 10 проектів *APVV* та 9 міжнародних наукових проектів, 28 проектів *KEGA*, 15 міжнародних культурно-освітніх проектів, таких як проекти за підтримки програм: *Erasmus+*, *Comenius*, *Leonardo da Vinci*, *Grundtvig*, *Jean Monnet*, *Erasmus Mundus*, *IVF*, *NIL*, *EHP – Slovakia*, *CEEPUS*, *IVF*, *CEI*, *Action Austria – Slovakia*, *DAAD*, *6th & 7th Framework Programmes*, *NATO project*, *UNESCO project*, *projects of Structural Funds*.

Інституційна політика інтернаціоналізації установи підтримана за рахунок членства університету в таких міжнародних організаціях: *EUA*, *CEI*, *Danube Rectors' Conference*, *WelcomEurope*, *Magna Charta Universitatum* тощо. Щодо білатеральних угод про співробітництво, станом на 2017 рік налічувалося 73 угоди, які передбачають короткотермінові візити студентів та викладачів до установ-партнерів. У рамках програми *Erasmus+* станом на 2017 рік наявні 304 угоди, що дозволяють брати участь у схемах мобільності з метою навчання, викладання та професійного розвитку. Схеми мобільності також підтримуються за рахунок таких програм: *Scholarship programmes of the Ministry of Education, Science, Research & Sport of the Slovak Republic SAIA (Slovak Academic Information Agency)*, *International Visegrad Fund*, *DAAD* тощо (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Internet portal, 2019).

Вступ Словацької Республіки до ЄС відкрив можливості для освітніх установ країни брати участь у програмах ЄС, що надають можливість фінансової підтримки освітнім та дослідницьким проектам. Представники адміністрації всіх розглянутих нами установ зазначали необхідність участі своїх закладів у таких програмах. Проте лише від ректора Університету імені Костантина Філософа в Нітрі пана Любомира Зеленицького (*Lubomír Zelenický*) ми почули, що моніторинг запрошень до участі в міжнародних проектах, підготовка даних для апікаційних форм та звітних документів у рамках цих проектів, включаючи розробку часткових евалюаційних звітів, перевищують можливості академічного персоналу установи і створюють непропорційне адміністративне навантаження. З цієї причини в університеті була здійснена реструктуризація організаційної системи підготовки, адміністративного забезпечення та остаточної реалізації проектів, і введено в якості структурної одиниці *Проектний офіс*, який відповідає за проекти, що фінансуються ЄС, здебільшого, орієнтовані на підтримку адаптації та модернізації освітніх політик, систем, професійної підготовки, розвиток освітніх установ та зміцнення їхньої співпраці із закладами-партнерами, трансфер ноу-хау, студентські, викладацькі та адміністративні обміни тощо.

Наголосимо на інституційній політиці інтернаціоналізації установи у сфері досліджень. З метою активізації цього напрямку керівництвом університету було представлено низку індикаторів, відповідно до яких вимірюється успішність чи неуспішність політики інтернаціоналізації закладу у сфері досліджень. Це – грантова діяльність за рахунок участі в міжнародних дослідницьких проектах, активне міжнародне співробітництво з метою налагодження стратегічних партнерств, якісні закордонні публікації. З власного досвіду відзначимо, що в університеті створено систему мотиваційної (фінансування) та організаційної підтримки міжнародних досліджень для дослідницьких команд із високими результатами, які вимірюються кількістю отриманих грантів, закордонних публікацій та рецензій на ці публікації. Подальша інтенсифікація названого виду діяльності можлива також за рахунок наявності в університеті комплексу унікальних робочих місць, у яких сконцентровано низку можливостей для проведення наукових досліджень і потенційного досягнення значних результатів не тільки на національному, але й на міжнародному рівнях (*Інститут літературно-мистецької комунікації*, *Інститут дослідження ромів*, *Інститут національних та етнічних культур*, *Інститут дослідження культурної спадщини святих Кирила і Мефодія*, *Інститут якісної освіти для країн Центральної та Східної Європи*, *кафедра UNESCO IRIE*, *науково-дослідні лабораторії: біотехнології, молекулярної біології та теплофізики* тощо) (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Internet portal, 2019).

Динаміка даних, як і у попередніх кейсах, дозволяє говорити про те, що інституційна політика інтернаціоналізації установи сприяє:

1) удосконаленню навчальних, наукових та професійних навичок студентів шляхом участі в програмах мобільності;

2) підвищенню професійної кваліфікації професорсько-викладацького складу завдяки участі у програмах мобільності та програмах професійного розвитку;

3) підвищенню якості освітніх послуг за рахунок програм мобільності. Тож, Університет імені Костантина Філософа в Нітрі є сучасною освітньою, науковою і культурною установою, яка надає освітні послуги та підтримує розвиток науки і технічної сфери регіону, сприяючи таким чином розвитку суспільства знань на локальному рівні.

Основні стратегічні напрями діяльності установи відповідають загальним змінам у сфері вищої освіти Словацької Республіки, про які йшлося вище, а саме:

1) функціонування університету в умовах інтенсивного конкурентного середовища; основними критеріями успіху при цьому є можливість зарахування значної кількості студентів, створення умов для успішного завершення ними навчання з подальшим працевлаштуванням, взаємозв'язок освітньої та дослідницької діяльності, що надає можливість участі в дослідницьких проектах міжнародного рівня;

2) впровадження в університеті системи оцінки якості освітніх послуг як важливого компонента оцінки діяльності установи, що є відправною точкою для процесів акредитації, формує імідж університету і створює передумови для залучення фінансових коштів з міжнародних джерел;

3) створення в університеті належних умов для проведення досліджень – фундаментальних та прикладних, які роблять можливим долучення установи до системи міжнародного партнерства в галузі науки, а також практичний трансфер новітніх технологій;

4) розвиток інституційної політики інтернаціоналізації університету з урахуванням тенденцій європейської та глобальної систем вищої освіти, таких як: відкритість, взаємне визнання результатів навчання, розробка спільних освітніх програм, підтримка студентської та викладацької мобільності, використання всіх активних форм міжнародного співробітництва.

Узагальнюючи опрацьовану інформацію, представимо статистичні показники імплементації інституційної політики інтернаціоналізації ЗВО Словацької Республіки відповідно до двох векторів – мобільність персоналу (викладачі та співробітники) та мобільність студентів (вхідна / *inbound* та вихідна / *outbound*), з урахуванням наявних в університетах білатеральних угод та програм міжнародного співробітництва Європейського Союзу (див. Таблиця 1).

Висновки. Словацька Республіка після 1989 року та подільшого відокремлення від Чеської Республіки станом на 2017 рік налічує 36 національних класичних ЗВО і низку іноземних університетів. Політичні трансформації, що їх пережила країна, сприяли поступовому відновленню аспектів інтернаціоналізації національної системи вищої освіти. Так, приєднання країни до Європейського Союзу 1 травня 2004 року сприяло створенню кращих умов для міжнародного співробітництва освітніх установ, можливості участі в структурних програмах ЄС та відповідно залучення коштів від європейських структурних фондів. Це водночас інтенсифікувало конкурентне середовище для словацьких класичних університетів. Розробка ж та подальше впровадження національних стратегічних документів на основі положень Болонської та Лісабонської декларацій (з істотними змінами процедур надання освітніх послуг, присудження наукових ступенів, процесу акредитації та державної підтримки досліджень тощо) результували у зміни в системах університетського менеджменту та фінансування. Змінені принципи фінансування системи вищої освіти в країні (з пріоритетом на збільшення кількості студентів національних ЗВО) призвели до масовізації та абсолютизації вищої освіти (зокрема, і за рахунок надання освітніх послуг іноземним студентам). Пріоритетність отримали питання якості освітніх послуг, досліджень, інновацій та інформаційних технологій. Здійснений аналіз діяльності класичних університетів Словацької Республіки в контексті імплементації ними інституційних політик інтернаціоналізації дозволяє говорити, що установи підтримують та інтенсифікують означену політику і на двосторонньому, і на багатосторонньому рівнях. Створення та постійна підтримка міжнародного мультикультурного середовища здатного до діалогу є пріоритетом установ. Вважаємо, що це можливим не тільки завдяки всім типам активностей, названих вище, а й завдяки членству університетів в європейських та міжнародних освітніх і дослідницьких організаціях. Незалежні оцінки міжнародних рейтингових агентств, концентрація елітних наукових команд і успіх випускників університетів у знаходженні фінансово привабливих робочих місць є доказом того, що заклади надають освітні послуги високої якості. Пріоритетами розвитку всіх розглянутих нами установ є саме якість освітніх послуг та інтернаціоналізація, що підтверджують представлені статистичні показники за кожним університетом.

Таблиця 1

Статистичні показники участі національних закладів вищої освіти Словачької Республіки в програмах міжнародного співробітництва Європейського Союзу

	Університет імені Коменського в Братиславі				Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошице				Університет в Жиліні				Університет імені Константина Філософа в Нітрі							
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість наявних партнерських угод (всі типи)	331	354	367	375	388	174	189	212	237	249	179	188	212	230	254	251	265	291	334	377
Кількість студентів, що вїжджали відповідно до білатеральних угод	203	235	247	252	289	75	79	101	125	119	114	132	140	141	155	122	129	145	134	139
Кількість студентів, що вїжджали відповідно до білатеральних угод	384	392	405	421	438	165	732	161	187	181	95	84	93	76	97	137	140	145	152	164
Кількість студентів, що вїжджали для участі у конференціях та симпозиумах	154	167	173	177	202	49	58	48	51	57	97	88	69	74	85	-	-	-	-	-
Кількість студентів, що вїжджали для участі у конференціях та симпозиумах	60	64	66	72	78	48	54	59	66	62	131	137	142	145	139	-	-	-	-	-
Кількість студентів, що брали участь у програмах професійного розвитку	158	164	179	185	200	51	55	58	61	75	96	91	102	94	91	25	28	35	37	46
Кількість студентів, що брали участь в програмі Erasmus / Erasmus+ (inbound / outbound)	522	531	543	551	564	126	144	249	247	254	285	279	291	247	296	131	143	150	161	174
Кількість співробітників, що вїжджали відповідно до білатеральних угод	245	267	284	299	284	41	54	58	62	67	33	39	42	44	48	26	29	32	31	42
Кількість співробітників, що вїжджали відповідно до білатеральних угод	186	200	209	213	235	75	81	84	76	82	52	54	61	59	66	36	38	44	43	31
Кількість співробітників, що вїжджали відповідно до білатеральних угод	172	169	175	183	176	55	49	73	176	111	79	84	89	96	102					
Кількість співробітників, що вїжджали відповідно до Erasmus / Erasmus+ (inbound / outbound)	139	147	152	161	169	44	52	81	152	134	85	91	99	108	112					
Кількість співробітників, що вїжджали відповідно до Erasmus / Erasmus+ (inbound / outbound)	421	457	486	438	529	89	111	91	85	100	148	152	155	167	173					
Кількість співробітників, що вїжджали для участі у конференціях та симпозиумах	329	385	357	461	448	67	74	65	50	59	162	176	189	205	212					
Кількість співробітників, що брали участь у програмах професійного розвитку	295	316	364	342	354	34	35	25	39	42	141	166	174	199	186	36	34	41	43	52

Спираючись на виявлені особливості і тенденції реалізації програм міжнародного співробітництва Європейського Союзу національними ЗВО Словацької Республіки та їхню потенційну імплементацію в Україні, доцільними називаємо такі зміни в системі вищої освіти України на відповідних рівнях: 1) *політичному*: розробка Національної стратегії інтернаціоналізації системи вищої освіти; 2) *управлінсько-організаційному*: залучення зацікавлених сторін, зокрема представників малого та середнього бізнесу, місцевих органів державної влади до процесу надання освітніх послуг; систематичне проведення семінарів, тренінгів, воркшопів з Болонського процесу та досвіду реформування національних систем вищої освіти східноєвропейських країн для ЗВО; урахування фахових потреб ринків праці при підготовці фахівців з метою актуалізації тематики та пріоритетів програм міжнародної співпраці; 3) *інституційному*: використання можливості університетської автономії щодо розробки та впровадження адміністративних документів (Положень) про мобільність, міжнародне співробітництво, проектно-грантову діяльність; розбудова потенціалу структурних підрозділів міжнародної роботи; запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації для співробітників таких підрозділів через участь у програмах міжнародного співробітництва та заходах з питань розвитку інтернаціоналізації вищої освіти; забезпечити включення спеціальних курсів з розвитку міжнародної компетентності до бакалаврських, магістерських і докторських (PhD) програм для формування здатності до працевлаштування у випускників; просування на міжнародний освітній ринок з метою залучення іноземних студентів спільних освітніх програм, програм подвійних дипломів; активізація модернізації програм підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів відповідно до принципів і положень європейського простору вищої освіти (аспірантські / докторські школи); представлення англійською мовою інформації щодо результатів міжнародних програм співробітництва та міжнародних грантових проектів на офіційних електронних ресурсах закладів тощо. Перспективним вважаємо подальші розвідки щодо окресленої проблематики, які передбачали би аналіз схожих показників по іншим країнам Східної Європи, таким як, наприклад, Польська Республіка, Румунія та Угорщина.

Література

- Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід. 2017. Суми: Університетська книга. URL: <file:///C:/Users/Iryna%20Myhovych/Downloads/6809229.pdf> (дата звернення: 14.11.2019).
- Національний освітній глосарій: вища освіта. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. С. 25.
- Шитікова С. П. Міжнародні проекти як інструменти реформування вищої освіти. *Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України*. 2017. № 2(95). С. 20–27.
- Flaud R. Convergence and Diversity. *Europe's Universities beyond 2010: Diversity with a Common Purpose. Reader*. EUA, 2007. P. 23 – 36.
- Hendrichová J. Decision-Making in Czech Higher Education after November 1989. *Higher Education Reform Processes in Central and Eastern Europe*. Frankfurt: Peter Lang, 1995. P. 105–118.
- Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*. 2008. №50. P. 6–7.
- Myhovych I. Internationalization as the factor of influence as to the transformation of systems of higher education in the countries of Eastern Europe. *Visnyk of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*. 2017. No. 8 (313).
- Myhovych I. Internationalization Process as a Way to Ensure Quality of Higher Education in Ukraine. *Education and Pedagogical Sciences*. 2018. No. 1 (168).
- Myhovych I. Redefining the System of Higher Education in Ukraine Within the Context of the Internationalization Process: Practical Rationale. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. Vol. 70. Issue 170.
- Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal. URL: <https://uniba.sk> [in Slovak].
- Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal. URL: <https://www.upjs.sk/> [in Slovak].
- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Internet portal. URL: <https://www.ukf.sk> [in Slovak].
- Žilinská univerzita v Žiline Internet portal. URL: www.uniza.sk [in Slovak].

Institutional vector of internationalization of the Slovak Republic National Higher Education System: National Universities of Slovakia and European Union International Cooperation Programmes

Myhovych Iryna¹

State Institution LUHANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY, Starobelsk, Ukraine

Integration of the Ukrainian national higher education system into the European Higher Education Area (EHEA) has already been traditionally identified as one of the priorities of the Ukrainian national education policy determined by the XXI century. The priority character as well as the urgency of the task leave the contradiction between the public need for the Ukrainian higher education institutions to join the EHEA and insufficient scientific validity of the ways providing the solution of this task unresolved. There are also certain discrepancies between Ukrainian higher education officials' perceptions concerning the directions and scope of reforms, since a fierce competition at the international education market and the process of national higher education system internationalization might lead to the situation when particular aspects of the system at times contradict the requirements of modern social environment in which Ukrainian universities operate. The current state strategy, increased media attention, and public Q&A sessions on specific issues within the specified context indicate that the Ukrainian higher education system is gradually adapting to the current globalized conditions while diversifying management mechanisms by means of step-by-step implementation of the internationalization process. The Ukrainian context of internationalization of higher education under study is outlined through the prism of East European, where the end of the XXth – the beginning of the XXI century can be named as the period of transformations in socio-political life of the countries and as the period of convergence of national higher education systems. It has been emphasized that with the establishment of the EHEA in the context of the integration of European education systems, the internationalization is one of the priority directions for reforming national higher education systems; it promotes greater access to higher education for representatives of different countries; universalization of diverse knowledge; enhancement of international cooperation at national and institutional levels; enhancement of academic mobility; orientation of education to the realities of the globalized world of the XXI century which involves an active development of public-private partnerships in education, etc. It can be concluded that the analysis of the East European experience of national higher education internationalization aimed at further implementation of its elements into the structure of the Ukrainian higher education will facilitate the development of new ideas and approaches to training specialists and will create opportunities and mechanisms for quality improvement of the national higher education. The research states that the accession of the East European countries (such as the Slovak Republic) to the European Union (EU) has given them new opportunities to develop national higher education and has ensured their active participation in the EU-funded international research and education programmes, the access to the EU funds for developing educational infrastructure and improving the education quality. As a result, national higher education institutions (HEIs) in Eastern Europe have experienced an influx of foreign students and have shown an increase in student and staff outcoming mobility. This situation, in turn, has created a competition in the field of international student recruitment and involvement of external funding into the fields of research and innovation. As the result of the research, the following perspective levels of the Ukrainian higher education system reforming have been identified – political, management-centred, organizational and institutional.

Keywords: *Higher Education System, Institution of Higher Education, Internationalization, Institutional Level of Internationalization, International Cooperation Programmes, Eastern Europe, Slovakia, European Union.*

References

Debych, M.A. (2017). *Internacionalizaciya vy`shhoyi osvity` : svitovy`j dosvid [Internationalization of Higher Education: World Experience]. Sumy: Universty`tets`ka kny`ga.* URL: <file:///C:/Users/Iryna%20Myhovych/Downloads/6809229.pdf> [in Ukrainian].

Flaud, R. (2007). *Convergence and Diversity. Europe's Universities beyond 2010: Diversity with a Common Purpose. Reader. EUA, 23–36.*

¹Ph. D. in Philology, Associate Professor, Chair of Roman and Germanic Philology at the State Institution LUHANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY

Hendrichová, J. (1995). Decision-Making in Czech Higher Education after November 1989. *Higher Education Reform Processes in Central and Eastern Europe*. 105–118.

Knight, J. (2008). Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*, 50, 6–7.

Myhovych, I. (2017). Internationalization as the factor of influence as to the transformation of systems of higher education in the countries of Eastern Europe. *Visnyk of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*. 8 (313).

Myhovych, I. (2018). Internationalization Process as a Way to Ensure Quality of Higher Education in Ukraine. *Education and Pedagogical Sciences*, 1 (168).

Myhovych, I. (2018). Redefining the System of Higher Education in Ukraine Within the Context of the Internationalization Process: Practical Rationale. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 70, 170.

Nacional'nyj osvitiyj glosarij: vy`shha osvita. (2014). [National Educational Glossary: Higher Education]. Kyiv: TOV «Vy`davny`chy`j dim «Pleyady`», 25 [in Ukrainian].

Shytikova, S.P. (2017). Mizhnarodni proekty` yak instrumenty` reformuvannya vy`shhoji osvity` [International Projects as Instruments of Higher Education Reforming]. *Pedagogika i psy`xologiya. Visnyk NAPN Ukrayiny – Pedagogy and Psychology*. 2 (95). 20-27 [in Ukrainian].

Univerzita Komenského v Bratislave Internet portal. URL: <https://uniba.sk> [in Slovak].

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach Internet portal. URL: <https://www.upjs.sk/> [in Slovak].

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Internet portal. URL: <https://www.ukf.sk> [in Slovak].

Žilinská univerzita v Žiline Internet portal. URL: www.uniza.sk [in Slovak].

Accepted: December 09, 2019

